ADAM MICKIEWICZ

O JEGO ŻYCIU
PISMACH I STOSUNKU DO ŻYDÓW

napisał

RUBIN A. BRAUDES.

KRAKÓW
Drukiem J. Fischera. — Nakładem A. Fausta.
1890.

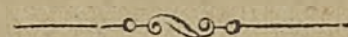

לשבת בסוד יועצי עיר רומי וראש עדת ישראל שם, הציע בשנת 1878 להעלות לוח שיש על הבית אשר בו גר מיצקוויץ ברומי, וגם להציב את פסל תבניתו על מרומי הקאפיטול, והצעתו זאת נתקבלה וגם הוציאוה לפעולת ידים.

גם הרב אסטרוק בפאריז הזכיר שמו לברכה בדרשתו ביום חג הפסח בשנת 1863, השנה אשר בה נלחמו הפולנים עוד הפעם בעד חרותם, ודבריו עשו רושם גדול בלב שומעיו.

גם רבים משירי מיצקוויץ נעתקו לשפת עבר, מהם מאת יהודה קלאצקא בימי נעוריו, ובימינו מאת המשורר נ. נ. סאמועלי בלבוב, ועוד אחרים.

יהי זכרו לברכה!

„הפולנים היושבים בצרפת ובאיטליא באהבתם את הארצות האלה ולא יחדלו בכל זאת לאהוב את הפולניא, יבינו כי היהודים יש לאל ידם לאהוב את ארץ מגורם ולבלתי יחדלו בכל זאת להיות יהודים נאמנים לדתם ולחקותם".

את הדברים האלה דבר מיצקוויץ אל עמו בעת נגדעה קרן מלכותו, והדברים האלה ישימו על נס גם בני ישראל גם הגוים אשר ישכנו בקרבם!

ועתה אשר בימים האחרונים הטו גם סופרים אחדים מעם פולין את אזנם לשריקת האנטיסמיטים, אשר גם במכ"ע בשפת פולין נקרא לא לעתים-רחוקות דברי נאצות, — עתה יהיו נא לנו דברי ראש המשוררים לעם הזה, אדם מיצקוויץ, לבית נשק אשר בו נקח חצים ואש ללחום במו נגד שוטנינו הדוכרים בנו עתק בשפה אשר מיצקוויץ כתב בה את שיריו הנעלים!..

* *
*

לאחרונה נזכיר עוד כי גם היהודים הכירו לו טובה, ידעו את טוב פעולותיו בעדם, ובכל עת מצוא זכרוהו לטוב.

ראש חברת „כל ישראל חברים" בפאריז, אדאלף כרמיו, נשא עליו מספד ביום הקברו בדברים חוצבים להבות אש, ושמואל אלאטרי, אחד הנבחרים

הלא כה דבריו כאש: [1]

„הפולנים אשר אין להם היום חלק בעצת המלכות ויושבים עם נשיהם ובניהם נבדלים ונפרדים ולא יתחתנו רק עם אחיהם, יבינו למה יפרדו היהודים משאר אחיהם ולמה לא התערבו בהם.

„הפולנים המדברים עם אחיהם לשונם, ועם אזרחי המקום אשר ישבו בה לשון הארץ, יבינו את אהבת היהודים לשפת אבותיהם גם לשפת הארץ הגרים בתוכה.

„הפולנים היושבים בארץ נכריה ולובשים מלבושיהם ואוכלים מטעמיהם, יבינו למה יעשו כן גם היהודים.

„ובעת אשר יחוגו הפולנים בביתם בכל שנה ושנה את יום 29 לחדש נאָוועמבר, הוא היום אשר בו חגרו איש חרבו על ירכו בשנת 1830 לפרוק עול זרים מעל שכמם, — יבינו למה יעלו היהודים נרות בחנוכה לזכרון הנצחון של החשמונאים, אף כי עד היום לא שב אף ה' מעליהם.

„והפולנים הנולדים בארץ נכריה אשר להם משפט אחד בדברי העיר והמלכות, ועובדים לאלהיהם ופניהם לפאת ווארשא, — יבינו כי טוב וישר הוא לקרוא ליהודים דרור, אף כי הם יתפללו לאלהיהם לשוב את שבותם ולבנות להם את בית הבחירה בירושלים.

---

[1]) סם כל IV—VI.

בקול גדול כמנהגם בארץ פולין, — והנה נשתומם לראות את הדומיה והמנוחה בעבודת ה׳ זאת, וישם אל הרב פניו, ויחל לדבר אתו בדבר הגאולה העתידה, אכן הרב ענהו בקרת־רוח: „צרפתים אנחנו! לא נחשוב הפעם לשוב לארץ אבותינו, כי פה נשב!" מיצקוויץ היה כאיש נדהם, ויחשוב בלבו: „טובים הם יהודי־פולין מיהודי צרפת!"

הדברים האלה יפיצו אור בהיר על כמה מאמריו בהקאלעגיום בפאריז, ועלינו להזכיר עוד כי בשנים האחרונות אמר לא אחת כי מה טוב לישראל כי ישארו נאמנים לתורתם ולאמונתם.

„אוי לנו אם הגוי הזה (היהודים) אשר האמין תמיד בהשגחת ה׳ יסור גם הוא מאחרי אלהיו"! אמר באחת דרשותיו, „אין קול נערך לקולם, ואם יש דבר אחד אשר יוכל להוריד מן השמים את האמת על הארץ, הלא הוא קול ישראל הלזה אשר כל רוח וכל נשמת האדם נעצרת בו", אמר מיצקוויץ עוד [1].

והנה נשמע הפעם מפיו דברים נמרצים, דברים אשר לא אבדו ערכם עד היום, דברים אשר נחוצים הם לנו כהיום להפיצם בין העמים בכלל ובין עם פולין בפרט.

---

[1]) מכתב מרמונד הלוי ברתם העתקת ספר „עם פולוני" צד IV.

מיצקוויץ התמכר מאד בימיו האחרונים לנסתרות להזיות ולאמונת משיח-כללי אשר יבוא ויגאל את בני האדם, הגה מאד בכתבי הקדש, התבודד, הנהיג מעשיו ודבוריו כאחד הקדושים בימים מקדם, ויהי מעמיק בנסתרות. ה' לענארטאָוויטץ יספר לנו [1] על אורותו לאמר:

„דברי מיצקוויץ נשאו עליהם חותם כתביו על דבר „הגרים הפולנים". הוא דבר במשלים ומליצות חידות לו, במשפטים קצרים ונמרצים, בסגנון אשר לכתבי־הקדש. הדברים האלה דבר במרוצה בלי כונה מיוחדת עד אשר נדמה כי הסגנון הזה היה לו לטבעו. הוא דבר הרבה על דבר משיח וגואל צדק, מראהו איום ונורא כמראה אחד הקדושים, בדברו על דבר עם הפולנים נדמה בעינינו כאשר נשב על חוף ארץ־ישראל או במדבר בו הלכו בני ישראל למסעיהם"...

ה' חמילאָווסקי יספר לנו [2] כי בהיותו פעם בפאריז ויודע לו כי היום הוא יום צום „תשעה באב" ליהודים, וימהר ללכת לבית תפלתם לנחמם ולדבר על לבם לחזקם באמונת המשיח. והנה דמה בנפשו כי ימצא שמה את היהודים יושבים על הארץ ובוכים

---

[1]) בספרו „מכתבים על דבר מיצקעוויץ" (פאריז 1875) צד 6.

[2]) *Piotr Chmielowski*: «A. Mickiewicz« II.

ואל השר המצביא כתב לאמר:[1]

„מתנגדינו יצחקו לרעיון הזה... כן צחקו לפנים על גדוד הקאזאקים, כו', שאלת-היהודים היתה עתה לשאלה גדולה אשר תקח לב רבים, ובארצנו יחשבו היהודים לכח אדיר וחזק להזק את לאמותנו"...

ה' א. לוי, אשר לא מש מעל מטתו עד צאת נפשו, יספר שני הדברים אשר שמע מפיו ברגעיו האחרונים, ואשר לנו להקקם פה בספר, כי יפיצו אור על מחשבותיו.

„אדם מיצקעוויץ אהב את עם בני ישראל עד יום מותו", יספר לנו הה' לוי[2], — „ויהי הפצו האחרון אשר כתבתיו על פיו לתת ליהודים הפש בארץ פולין"... „אך לאסון יחשב בעיני אם יצאו היהודים מפולין, יען כי אהדות היהודים והפולנים תחדש כנשר רוה לבנו, כאשר מלפנים היתה אהדות ארץ ליטא וארץ פולין לתשועה גדולה לנו ולהליטיים גם יחד"...

והנה עלינו להעיר כי כאשר ידבר מיצקוויץ מאהדות, או גם מאחות, היהודים והפולנים לא עלה על דעתו רעיון ההתבוללות כאשר יבינוה היום.

---

[1] שם ושם צד 130.

[2] במכתבו בראש „ספר עם פולוניס וספר גרי פולוניס" מאת החכם הרופא עזכאריאל (פאריז תרמ"ב).

„לישראל אחינו הבכור כבוד ואהבה ומשפט אחד בכל חקי העיר ומשפטי הממשלה".

את הספר הזה נתן להלגיון הפולני כחדש מאֶרץ לשנה ההיא אשר על פיו יצאו לעזרת האיטליאנים והיהודים.

בשובו אחרי כן לפאריז ויהי מודע לאדאָלף כרמיו וידיד נאמן להסופר המהולל ארמונד הלוי. זה האחרון לוהו על דרכו לקאנסטאנטינאפעל, אשר שם התעסק מיצקוויץ מאד להעמיד לגיון־עברי לעזרת הטורקים תחת פקודת שר המצביא ללגיון הפולני מאהאמעד צדיק פהה (Czajkowski). ויכתוב מכתב גלוי לאמר: [1])

„ישנם עברים רבים במהלקת הקאָזאקים־האָטאָמאנים. שר גדודם יקים את טוב הנהגתם.

„מה טוב היה להרבות מספרם! כו'

„היהודים ברוססיא הנם נאנקים תחת סבל גזרות קשות וביהור בשנים האהרונות, כו'. כל היהודים הנדהים ברוב ארצות תבל מצאו תמיד למו מפלט תחת ממשלת הטורקים והפולנים. המה לא שכחו להכיר טובה. לוא יאבו כעת ויהיו לנו אהים בבלי נשקם" כו'.

---

[1]) מכתבי מיצקוויץ II, (תוסף ספריו, פאריז 1880, כרך 8 צד 128).

כי דבר עלינו טובות, וילחום מלחמתנו בבואו בימים?

בהיותו בפעטערסבורג הכיר מיצקוויץ וידע איש יהודי אחד בשם יעקב ליעבערמאן ואשר לפי דעת ה' נערינג (צד 315) היה הוא לסמל דמות „יאנקעל" בשירו „טאַדעאוס", אבל כפי הנראה ידע מיצקוויץ והכיר רבים מתוך אחינו בני ישראל ומכלם יחד עשה לו את זה האיש „יאנקעל" אשר יצרו לשחק לפנינו.

הן אמנם כי בשיריו וספריו הראשונים לא זכר את היהודים, לא דבר על אודותם ולא שר עליהם בזמרותיו; עמו וארצו היו למרמס, וכל לבבו וכל נפשו נתונים היו למו, ואין לנו הצדקה לדרוש ממנו בעת ההיא לזכור את היהודים. אפס כי בדרשותיו בבית Collège de France כבר זכר אותם לטוב וילחום מלחמתם [1].

אולם בהגיע שנת 1848 והוא בא לרומי ויכונן שמה לגיון לעזרת המדוכאים, אז כאשר יצא מן עולם המחשבה אל עולם המעשה אז הראה דעותיו בפועל, ובכתב הנשתון אשר כתב בשם Symbole politique polonais כתב מפרש כדברים האלה:

---

[1]) בתוך שאר דבריו הוא אומר גם: „אם היהודים חיים זה שנים רבות בין הפולנים ואם גורלם נקשר בגורל עם פולני, — מאת ה' היתה זאת", „אין כמוהו עם, יאמר עוד, אשר בו רוח אלהים, ואף כי הגוים עכרו ברוחו, בכל זאת יחכה תמיד למשיחו". ואלה עוד דבריו הלאה.

איש זר, ה׳ הקוצב פרנסה לכל חי באורח צדקה ומשפט חנני בהון ועושר, ואיך ישאך לבך לתתנני לבן־בליעל ומשחית אשר יגזול מאיש אשר יארח לחברתו?״ הדברים הרכים האלה ירדו כטל על לב המשורר הצעיר, ויך לבו אותו על חשדו בכשרים ויפח במו פיו את אבק השרפה אשר בקנהו לכל רוח, ואת קנה־הרובה שם בכליו, ויספר באזני הזקן את מטרת נסיעתו. הזקן הזה היה גם חכם לב, ויורהו דעת בלכתו עם אנשים זרים בעיר נכריה, ויזל כטל לקחו וילמדנו בינה על דרכי החיים והחברה, ובכל הדרך אשר נסעו היה מיצקוויץ כתלמיד מקשיב לכל דברי הזקן, ואשר עוד באחרית ימיו זכרם ולא שכחם״.

מיצקוויץ בעצמו יספר במכתביו לאוהבו L. כדברים האלה [1]:

„בימי הקיץ לעת הפעריען נסעתי תמיד לזאַאָסיע, הכרתי שמה את מיכל ווערעשצאקא ואחותו ואמם. לפעמים הטיתי אזן לשמוע בשום לב את דבריה עם ר ב אחד זקן ונשוא פנים אשר גם בחכמות ידיו לו רב, וזכרו לא ימוש מקרב לבי, ותכונות נפשו הנעלה היו נגד עיני בכתבי את תאר האיש יעקב („יאַנקעל״) בשירי „טאדעאוס״.

הנה כי כן הביא המקרה את מיצקוויץ בחברת יהודים טהורי לב ובעלי נפש זכה, — והיפלא בעינינו

---

[1]) מכ״ע «Czas» נו׳ 117, לשנת 1859.

המקרה הזה קרה לו בנסעו מעירו לווילנא לבוא בבית־ספר הגבוה, ואשר נשאר בזכרונו עד יומו האחרון.

אחד מסופרי פולין [1]) יספר לנו על אדותיו כדברים האלה:

„בימים ההם ומסלות־הברזל טרם היו בארץ, ומיצקוויץ העלם נסע בעגלה ההולכת לעיר ווילנא עם עוד נוסעים ביחד. בעל־העגלה היה איש יהודי וגם בקרבה ישבו עוד שלשה יהודים. איש סוחר זקן ישב בראיש ושני יהודים צעירים ממנו לימים ישבו למולו. אֵם מיצקוויץ הזהירה אותו טרם נסעו כי ישמור נפשו מגנבים ושודדים אשר מלאו את הדרך, והדמיון החזק אשר להמשורר הצעיר הזה גבר עליו וידמה בנפשו כי מי גנב כיהודי ושודד כהעברי, ויירא לנפשו מאד, ויוציא מאמתחתו קנה־רובה קטן, וימלאהו אבק־שרפה וכדורי עופרת שם בקרבו, ויניחהו על ברכיו לעיני היהודים היושבים עמו בעגלה. הזקן נבעת מאד מפני הפולני הצעיר הזה וישם בו עין מבטו, וישאלהו על מעשיו, אף בקש ממנו כי ישיב את הקנה למקומו, ומיצקוויץ נבעת גם הוא ולא ענה דבר מיראתו, אז הוציא הזקן צרור כסף רב מחיקו, ובחן־שפתיו אמר: „ראה נא כי רב אתי מאשר אתך, חלילה לי לשום עין על כספ

---

[1]) *Odyniec:* «Listy z podróży« t. I. str. 361—362.

ויאמינו בהם, ויהיו לערינו, ונוספו גם הם על שונאינו, וידברו גם הם בנו סרה, מבלי דעת כי שקר בפיהם, מבלי אשר יחשבו כי לא על אדני האמת נוסדו דבריהם ומעשיהם.

והיה רק האיש אשר לבו לב טהור ורוחו נכון בקרבו, ואשר מקרי חייו נתנוהו לדעת את היהודים, לבוא עמם בדברים, להכיר את תכונות נפשם ולראות ולהבין את דרכי חייהם, את מחשבות נפשם, ואת הגות רוחם, — רק האיש הזה ידע לעמוד לנו מול הקמים עלינו, ידע להפוך בזכותנו וידע להיות לנו־למליץ.

כמחזה הזה ראינו בחיי המשורר הנעלה אדם מיצקוויץ.

ההשגחה עתדה אותו ללוחם גם בעד חרותנו, ותתן לו לדעת את עמנו ולהכיר את מעלת רוחנו.

מיצקוויץ נולד בעיר קטנה בארץ ליטא המלאה לה עברים מפה אל פה, למד בילדותו בעיר מינסק בגימנזיום, ואחרי כן בעיר ווילנא („ירושלים דליטא") בהאוניוורזיטאָט, — ואיך לא ידע את היהודים ומעלות רוחם?

הן אמנם גם הוא שמע בילדותו בבית הוריו מעשים נוראים והגדות מוזרות על דבר „השזידים" ערמתם ורעתם, — אך מקרה אחד החל עוד בימי עלומיו להפיץ אור בהיר על פני מחשבותיו, להצילו מכל אמונות ההבל ושמועות שוא אשר שמע בילדותו.

אדם מיצקוויץ ומחשבותיו על דבר היהודים

אם „רבים צררוני מנעורי" יאמר ישראל, אם רבו מאד צוררינו ואויבינו בנפש ואשר לא נלאו ולא ילאו לעולל עלילות ברשע, להעליל עלינו ולשומנו רעים וחטאים, להבאיש את ריחנו ולתתנו לדראון לכל בשר, הנה כל אלה יפרדו והיו לשתי מחנות: ישנם אשר זדון לבם ישיאם, ידעו את האמת ויתכונו למרוד בה, ידברו שקרים וכזבים בפני כל עם ועדה ולא יתבוששו, שבע ביום יכחישום על פניהם והמה ישובו על עקב בשתם, ידברו באזני ההמון הפרא מבלי שמוע לתוכחת החכמים, וישמחו לעשות שערורה בארץ, להסית לב דלת העם ולכרה להם אזנים בין העומדים בשפל המדרגה, אשר כל תועבה תאוה היא למו. וישנם גם אנשים ישרים אשר מבלי־הדעת יחטאו, אנשים שוגים אשר לא ידעו אותנו — ואשמו; הן נבדל היהודי מעם הארץ, חייו מוקפים חומה, בחברת העמים האחרים לא יתערב והם לא יבואו לבקרו בביתו, ועל כן בשמעם כל היום מפי צוררינו כי יתנונו לבוז ולשמצה, כי יחפיאו עלינו דברים אשר לא כן, ונוספו אלה על כל ההגדות המוזרות אשר שמעו אזניהם, עודם בילדותם, מפי מינקתם ומפי הנשים הזקנות, —

בעד הרותם. וכאשר תמה המלחמה ההיא שב לביתו לעיר פאריז.

בשנת 1852 שם הקיסר נאפאלעאן III את מיצקוויץ לסוכן על בית עקד הספרים הגדול, ובשנת 1855 בעת אשר להמו הטורקים נגד הרוססים אשר פרצו בארץ, הלך לעיר קאנסטאנטינאפעל, ויאמר לכונן שמה לגיון־עברי להלחם בעד הטורקים, וישם שם המות קץ להייו ביום 28 לירח נאוועמבער שנה ההיא, לתוגת נפש אוהביו ומכבדיו הרבים.

על ארץ נכריה מת האיש המצוין הזה, באדמה נכריה (בבית־מועד־לכל־חי אשר במאָנטמאַרענצי) נקברו עצמותיו; והנה התעוררו עתה אוהביו ומכבדיו, התעורר עתה עמו המקדש שמו לתת מקום לעצמותיו בעיר הבירה קראקא, במקום קברות מלכי ארץ פולין. ינוה נא מלך־המשוררים את מלכי ונסיכי ארץ! ינוחו עצמותיו בארץ אשר בה כל חיי רוחו, באדמה אשר קדש היתה לו כל ימי חייו! — ותחת אשר בקול דממה נקבר האיש ביום מותו, יתנו עתה כבוד יתר לקבורתו השניה, וכל העם מקצה, כל איש אשר לעם פולין נחשב מקצה הארץ ועד קצה יבואו, ישלחו צירים, יפזרו פרחים על קברו, — ישוב המשורר לארץ אבותיו, ישוב לנוח על אדמתו האהובה, לנוח בקברת מלכי ארצו אשר לה כלתה נפשו עודו בחיים היתו!

—•—

הזיון לבו על עמו ועתידותיו, תוכחת מוסרו לעם זה אשר אהב, וכל הגיוניו נעלים מאד [1]). בימים ההם נשא לו אשה בעיר פאריז, ויכתוב חלק השלישי לספרו «Dziady» ועוד שירים אחדים, ויכתוב אז את שירו הגדול והמהלל «Pan Tadeusz» אשר מלאה כל הארץ תהלתו, ואשר שם הציג לפנינו תמונה נכבדה מאיש עברי בארץ פולין, איש אשר כבוד יאמר לו, אשר יכבדוהו כל השרים ואשר אהבתו לארץ פולין גדלה עד מאד [2]).

בשיר הזה בא המשורר מיצקוויץ למרום קצו. את אשר כתב אחרי כן בשירים המה קטני הערך. הוא נתן את לבו ללמודי נסתרות ויהגה בהם לילה ויום, ובימיו האחרונים גברה עליו ההזיה מאד.

1840—1843 היה לפראפעססאר ללשונות הסלאווים בעיר פאריז. שם הטיף לקהו על דבר ספרות הסלווים אשר נדפסו בשם «Cours de la littérature slave» בשנים עשר כרכים.

1848 שב לאיטליה ולעיר רומי למען אשר יגוד גדוד־פולני לעמוד לעזרה להאיטאליאנים הלוחמים

---

[1]) הספר הזה נעתק גם לעברית ע"י החכם הרופא משה יחיאל עזכאריאל ס"ע איש רומי, ונדפס בעיר פאריז בשנת תרמ"ב.

[2]) הלאה נדבר עוד על דבר תמונת היהודי הזה.

בעוד שתי שנים הוציא לאור בס"ט פעטערס־בורג שיר־ספורי אשר מקורו בדברי ימי ארץ ליטא ופרוסיה אשר קרא לו: „קאָנראַד וואַללענראָד" ואשר אמנם הגדיל בו לעשות, עורר בלבות בני הנעורים את רגש הלאומי ויעשה נפלאות גם בלב הישישים, ותהלתו מלאה הארץ.

בשנת 1829 השיג, בעזרת ידידיו, הרשיון לנסוע לחוץ־לארץ, וילך למסעיו בארץ אשכנז, ושם התודע להמשורר גאָטהע, ויבא לארץ שווייץ ויתראה פנים עם בן עמו וארצו המשורר זיגמונד קראסינסקי, וכאשר פרצה המרידה בפולין בשנת 1830 היה בעיר רומי אשר בארץ איטליא. שם הדפיס אז את שירו „אָדע לבני הנעורים", אשר נתפרסם מאד, ואשר ביום השלשים לירח נאוועמבער שנה ההיא נכתבו הטורים האחרונים ממנו על שער בית־מועצות־העיר בעיר ווארשא ואנשים לאלפים ורבבות שננום במו פיהם.

בשנת 1831 נסע לדרעזדען, ובשנה שאחריה לעיר פאריז אשר הוציא שמה את החלק הרביעי מאספת שיריו, אהרי אשר שלשה הלקים הראשונים נדפסו שם בשנת 1828. מצב אחיו המדוכאים בארצם והמפוזרים בארצות אחרות העיר את רוחו ויוציא לאור בשנת 1832 את ספרו: «Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego», הכתוב בסגנון ספרי הנביאים וברוחם ואשר עז מליצתו,

את שירו «Dziady» אשר בו שפך את לבו ואת אהבתו הבלתי־צלחה, ואשר חבר לו בימים האחרונים חלק שלישי למען תת לו ערך כללי, ערך ספרותי. בימים ההם שר גם שירי־עלילה ושירי אהבים (באל־לאדען וראמאנסען) וגם שיר ספורי «Grażyna», וידפיסם בשנת 1822 בווילנא ביחד עם שירו «Dzia-dy». הספר הזה עשה לו שם גדול בארץ, ויתן לו מקום בין המשוררים, בין הלוחמים הספרותים אשר ילחמו מלחמת הראמאנטיק עם הקלאססיקים בארץ פולין. מיצקוויץ שב אז עירה ווילנא וישמע לקה מפי לעלעוועל למען השתלם במדעים עוד.

בימים ההם (1823) נטתה הממשלה קו השד על האוניווערזיטאַט ההוא, ובהתנגדה לחברת הפּילא־רעטען, נאסר גם מיצקוויץ בכלא ימים רבים, אך לא יכלו השופטים למצוא עונו מפורש, ותשלחהו הממשלה לפנים ארץ רוססיא בהשר שהשרוהו, וישם פניו לארץ קרים, ושם על הפי ים השחור שר את שיריו הנפלאים: „הסוניטים מארץ קרים״, ועל ידי השירים האלה מצא חן והסד בעיני הגענעראל־גובערנער מעיר מאסקאו, הנסיך גאליצין, אשר לקחהו בשנת 1826 בין האנשים העומדים על ימינו, ואשר על פיו נדפסו אז הסוניטים האלה, אשר נעתקו כמעט לכל לשונות אירופא ואשר הגדילו את שם המשורר הצעיר הזה עד להפליא.

תולדות אדם מיצקוויץ.

בעיר קטנה נאַוואַרידאָק (Nowogródek) אשר בארץ ליטא נולד בשנת תקנ"ה (1798) אדם מיצקוויץ. אבותיו היו מאצילי פולין אשר ירדו מנכסיהם ואשר על כן נתנו לבנם זה, אשר עוד בילדותו התנכר כי נולד לגדולות וכי שאר רוח לו, הנוך אזרחי, וישלחוהו ללמוד בבית הגימנזיום בעיר מינסק, ואחרי כן הלך ללמוד בבית מדרש המדעים בעיר ווילנא, אשר היה בימים ההם אחד האוניוועזיטעטים היותר גדול בארץ, ואשר שם פרחה החכמה ותרבה הדעת. כשרונותיו הטובים ושקידתו הנמרצה עשו לו שם גדול בעודו באביב ימיו, ובהיותו כבן ט"ז שנה כבר תמכתהו הממשלה בנדבת ידה (שטיפענדיום) למען אשר ישתלם בלמודיו בהכמת החשבון והטבע אשר אהב מאד, ואחרי כן בהכמת הפילוסופיה, דברי הימים וספרות אשר הקדיש להם כל כחותיו הרוהנים, ויהי בשנות 1820—22 מורה ללשונות רומית ופולנית בבית הגימנאזיום בעיר קאָוונא. את רוח השיר עוררה בקרבו בראשונה אהבתו לאחות אחד מרעיו בעיר ווילנא. כאשר בסבות שונות, תולדות מקרים רעים, נתפרדה אגדתם והיא היתה לאיש אחר, שר מיצקוויץ

דרכי חייו והגיוניו בימים האחרונים מאד; גם יחוסו לנו הוא ענין רב הערך להעמיק בו חקר. דעותיו על דבר המשיח והגאולה הכללית העתידה ויחוסן לדעות השוררות בקרבנו, דיות למלא ספר שלם. אולם אנכי הנני לקצר הפעם; כל ישעי וכל חפצי עתה לספר את תולדתו וערכו בקצרה, למען תת מושג כל־שהוא לאחינו הקוראים עברית מאת האיש הנעלה הזה; לא עלי המלאכה לגמרה, אפס כי אינני רשאי להבטל ממנה; מגמת פני עתה לדבר דבר בעתו, לתנות את תקף היום הזה, ולתת לקורא, מושג כללי מהענין אשר לפני, למען אשר ידעו אחינו למי כל הכבוד הזה.

המחבר.

וחנה עצמות המשורר מובאות עירה קראקא להקבר שם בקברות מלכי פולין. כל העם הזה יתעתדו מאד לקראת היום החוא. מכל ארצות תבל יבואו אנשים רבים לחלק להמשורר את כבודו הראוי. גם בני עמים אחרים באים הנה להסתפח בעבודת היום הזה. — ואנחנו מחשים? האם לא לנו להכיר טובה ולתת כבוד ויקר להאיש אשר היה אוהבנו? האם לא לנו להשתתף בדבר הגדול הזה ולהראות לכל באי תבל בכלל ולעם פולין, אשר אנחנו גרים ביניהם זה מאות בשנים, בפרט כי גם אנחנו נדע ונכיר את פעולות המשורר הנעלה הזה ודבריו לא מוזרים לנו.

אדע עד מאד כי גם אחינו לא יעמדו מנגד, הקהלות הגדולות ישלחו ציריהם, והחכמים והנבונים אשר בנו ידעו לעשות את אשר להם; אפס למען אשר ידע גם כל העם אשר בנו מה היום הזה לנו, למען אשר ידעו גם אלה אשר לא קראו את דברי המשורר ככתבו וכלשונו את ערכו הגדול ואת יחוסו לנו אמרתי אדבר נא אליהם בלשוננו, לשון העברים, אספר באזניהם את תולדות האיש המצוין הלזה, אף אלקט באמרים את דעותיו ודבריו ומעשיו בנוגע לנו, למען אשר יקרא העם וידע להכיר ולהוקיר את המשורר הנולד לבני פולין.

ידעתי גם אנכי ידעתי כי קצרה חמחברת הקטנה הזאת מהכיל את כל דברי-ימיו, את כל ערכו במשוררים.— מיצקוויץ הנהו אביר המשוררים והסופרים ונפלאים היו

אולם ממלכת פולין נפלה, עמה בא תחת ממשלת זרים, רבים הלכו בגולה, והנשארים נאנקו תחת ידי אדונים קשים. — ויחיו חיי-רוח בארץ, והסופרים קמו לחזק את עמודי החיים החדשים האלה, להחיות לב העם בקרבו, להמשיך את הדעות אשר היו לנשמת העם בימים האחרונים. — הסופרים האלה דברו טובות גם עלינו, וישרישו בלב קוראיהם גם את האחוה לבני ישראל, אשר בצרתם היה גם להם צר ויתענו בכל אשר התענו הם, ובצדק יעיד הסופר וולאדיסלאוו בעלזאַ כי בכל דברי משוררי פולין אשר בא זכר היהודים בם אין אף מקום אחד לחלל כבודם, כלם יכתירום כבוד וכלם ידברו בהם באהבה [1].

ואביר המשוררים והמליצים אשר לעם הזה אדם מיצקוויץ, אשר כנביא היה בתוכם, ליסרם על פשעם וגם לדבר נחומים על לבם, אשר שפתו אש לוהט ודבריו יורדים תוך כליות ולב ואשר אמנם בשם „ישעיהו הפולני" קראו לו, — גם הוא דבר עלינו טובות מאד, „אהב את ישראל עד יום מותו" [2] והרבה ללחום בעד חרותינו גם בארצות אחרות.

---

[1]) »Żydzi w poezyi Polskiej« (Lwów 1883), X.

[2]) מדברי הסופר הרמאנד לוי, במכתבו להמעתיק „הגרים הפולנים" למיצקוויץ (פאריז תרמ"ב).

ללכת אחריהם, — אולם אנשי המעלה וה סיפרים הי תמיד העומדים לנו למליצים, ואחרי אשר נפלגה הארץ בפעם הראשונה, התעסקו רבים בשאלת היהודים להיטיב מצבם ולחוק בעדם חקים טובים וישרים. הנבחר *Butrymowicz* כתב חוברת להגן על היהודים ויציע גם בועד־הנבחרים (לאנדטאג) הצעות להטיב מעמדם ושווי זכיותיהם. גם המלך פאניאטאווסקי בעצמו כתב הצעה לטובתם ולזכיותיהם, וסופרים רבים עמדו על ימינם. טובי הסופרים בימים ההם, הרבו לדבר טובות עלינו, עד כי בהקאנסטיטוציה הנתנה ביום השלישי לירח מאי בשנת 1791 היו היהודים לאזרחים בארץ על פי החקים אשר חקקו אז, — אולם אז באה חלוקת הארץ השניה והחקים הטובים לא יכלו לצאת לפעולות ידים.

והיהודים ידעו גם אז להכיר טובה, והננו רואים כי כאשר קם קאסטיושקא ללחום בעד עמו וארצו ויקרא קול קורא גם „להאזרחים היהודים" כי יתנו ידם לו, ויתאספו תחת דגלו ובין אנשי צבאותיו היה גם גדוד (שוואַדראָן) יהודים לוחמים, ושרם „*Berko Joselowicz pułkownik wojsk polski*" בראשם. וכאשר צר סובאַראָוו על עיר ווארשא בשנת 1794 היו בה גם חיל בני ישראל אשר הגינו על חומות העיר בגבורה רבה לבלי תת לאויב בוא בשעריה.

„הפולני הנהו הצרפתי בין עמי הסלאַווים, — כיהודי בין עמי שֵׁם“, יאמר יעללינעק [1]) והולך ומונה הרבה דברים ותכונות הנפש אשר ישתוו בהם גם היהודי גם הפולני, — ועל־כן נראה כי מאז באו היהודים ארצה פולין ויאחזו בה, היו בנים נאמנים לארצם החדשה הלזו, גורלם נקשר בגורל הארץ, ובה חיי רוחם. גם ממשלת הארץ נתנה למו חפש ודרור לעבוד את אלהיהם, ללמוד תורתם ולהריביצה ברבים לכונן ישיבות גדולות, קהלות ופרנסים ומנהיגים, עד כי העידו הרבנים כי „היו ימים טובים לישראל בארץ פולין יותר מבכל הארצות“ [2]), ובימי ממשלת הפיאַסטען, קאזימיר הגדול וכל ימי היעגאלאנען פרחה התורה בארץ ההיא, רבנים גדולים וגאונים אדירים נולדו על ברכיה, וקהלות גדולות נוסדו וירבו ויעצמו מאד.

הן אמנם כי בימי החשך, בעת אשר שמש הארץ הזאת נטתה לערוב היתה יד ההיידעמאקים גם ביהודים להרע להם, ויפתה גם לב ההמון וגם האצילים

---

[1]) «Franzosen über Juden« (Wien 1880) s. VI—VII.

[2]) ראה תשובות הרמ״א סי׳ ל״ח; שו״ת שארית יוסף סוף סי׳ א׳ בשם מהרש״ם מפאדובה, „עמק הברכה“ לר״י הכהן, ע׳ עוד בס׳ „יון מצולה“ להר״ר נתן נטע בן הקדוש מה״ה הנודע מק״ק זסלאב.

פתח־דבר.

„לפי שכלו יְהֻלל איש", ולפי סופריו יְהֻלל עם. המשפט הזה הנהו נאמן וקים, ומי עוד יעיד עליו יותר ממנו, עם בני ישראל, אשר מאז גלינו מארצנו היינו מפוזרים ומפורדים בין עמים שונים בכל קצוי ארץ, אין עם אשר לא גרנו עמו ואין ארץ אשר לא שכנו רגלינו עליה, גם טובה גם רעה ראינו, — ונדע עד מאד גם רעת הסופרים אשר בגאוה ובוז דברו עלינו עתק, הביאו את דבתנו רעה אל העם ויסיתו את ההמון בנו; ונדע גם להכיר טובה לסופרים אשר המליצו בעדנו, רבו את ריבנו אף הזהירו את העם לבלי ילך עמנו בקרי. פעולת הסופרים על העם רבה היא, ולעתים תרב פעולתם גם להטות לב מלכים ושרים, וברבות הסופרים, אשר לצדק יכתבו ומישרים פרי עטם, רבו גם הישרים בעם, לצדק ימלוך מלך והמחקקים חקקי יושר כתבו.

על כן נדע מאד להוקיר פעולת הסופרים הישרים בלבותם, על כן נכיר טובה למליצי דור ודור אשר דברו עלינו טובות, אשר נלחמו בעדנו עם דעות כוזבות ושנאה כבושה אשר בלב ההמון, ואשר הועילו לרוחתנו ולפדות נפשנו.

וכאחד הסופרים האלה היה גם אדם מיצקוויץ.

תכן המחברת:

אדם מיצקוויץ.

על דבר

תולדות חייו, ערכו במשוררים

ויחוסו לעם בני־ישראל בספריו ופעלותיו.

דָּבָר בְּעִתּוֹ

ליום ט״ז תמוז, ה׳ תר״ן (4 יולי 1890), הוא היום אשר בו יביאו עצמותיו לעיר קראקא להִקָבר בקברות מלכי פולין ברוב פאר וכבוד.

KRAKAU
Druck v. Josef Fischer.—Verlag v. A. Faust.
1890.

אָדָם מִיצְקֶוִויץ

תולדות חייו, ערכו במשוררים

ויהוסו לעם בני ישראל בספריו ובפעלותיו.

חֻבַּר מאת

ראובן א. בְּרוֹדֶס.

פערלאג פאן א. פֿויסט קראקא.

קראקא

בדפוסו של יוסף פֿישער

שנת תר״ן לפ״ק.